

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ЧЕРЕПОВСЬКИЙ ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 346.7

ГАЛУЗЕВІ МЕХАНІЗМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКОГО
ВПЛИВУ НА ВІДНОСИНИ В СФЕРІ ПРОМИСЛОВОГО
ВИРОБНИЦТВА

12.00.04 – господарське право;
господарсько-процесуальне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор **Задихайло Дмитро Вітольдович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри господарського права, член-кореспондент НАПрН України.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор **Устименко Володимир Анатолійович**, Інститут економіко-правових досліджень НАН України, директор, член-кореспондент НАПрН України;

кандидат юридичних наук, доцент **Килимник Інна Ігорівна**, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, завідувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності.

Захист відбудеться 16 травня 2017 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.04 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розіслано 14 квітня 2017 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.Ю. Уркевич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реалізація державою власної економічної політики в сфері промислового виробництва потребує достатньо потужного і в той же час точно спрямованого правового механізму впливу держави на відповідні відносини. Названа проблематика господарсько-правового забезпечення в сучасних умовах є надзвичайно складною, адже передбачає досягнення промисловим виробництвом не тільки кількісних, але головним чином – якісних параметрів його розвитку. Серед них безпосередньо слід назвати інноватизацію процесів і результатів виробництва, його екологізацію, зростання рівня конкурентоспроможності як виробничих активів так і кінцевої продукції, а також забезпечення процесів ринкової саморегуляції діяльності самих суб'єктів господарювання тощо.

У той же час вплив міжнародної конкуренції, проблеми внутрішніх трансформацій структур національної економіки, забезпечення стабільного інноваційного розвитку відповідних виробничих активів потребують перенесення уваги законодавця та господарсько-правової науки з масштабу загальних питань механізму організаційно-господарського впливу на економічні відносини як такі, до масштабу галузевих, секторальних і навіть кластерних його механізмів. Такий підхід вимагає заглиблення у специфіку змісту відповідних господарсько-виробничих відносин, з'ясування їх сучасного економічного контексту, тенденцій розвитку, а відтак і завдань стратегії держави щодо них з тим, щоб сформувані відповідну методологію господарсько-правового впливу.

Напрацювання теоретичної моделі такого універсального галузевого механізму організаційно-господарського впливу є важливим не лише для розвитку господарсько-правової доктрини, але і для кваліфікованого методологічно забезпеченого процесу створення державних програм розвитку промисловості та окремих її галузей, формування відповідних сегментів господарського законодавства тощо. Адже в цьому випадку держава отримує не тільки сам арсенал господарсько-правових засобів впливу, що можуть бути застосовані, але і власне методологію створення та застосування необхідних

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дисертаційного дослідження обрано згідно з науково-дослідними роботами кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого» в межах комплексної цільової програми «Проблеми оптимізації правового регулювання економічних відносин в Україні» (номер державної реєстрації

0106U002289).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розроблення узагальненої теоретичної моделі галузевого механізму організаційно-господарського впливу на відносини в сфері промислового виробництва.

Відповідно до визначеної мети поставлено і вирішено наступні завдання:

- визначити галузевий (секторальний) правовий механізм організаційно-господарського впливу на відносини сфери господарювання та коло необхідних та достатніх господарсько-правових засобів державного регулювання для реалізації програмних показників;

- проаналізувати обов'язковий склад елементів узагальненого правового механізму галузевого організаційно-господарського впливу на сферу господарювання;

- встановити коло факультативних елементів моделі узагальненого механізму галузевого організаційно-господарського впливу задля забезпечення адресної конфігурації приватних та публічних інтересів усіх учасників господарських відносин;

- сформувати комплекс змістовних вимог до формування спеціальних Законів України щодо реалізації галузевої господарсько-правової політики держави у відповідній галузі або сегменті національної економіки;

- з'ясувати коло необхідних змістовних елементів господарської компетенції суб'єкта організаційно-господарських повноважень – органу державного виконавчої влади у спеціальному галузевому законі України.

Об'єктом дослідження є узагальнена галузева модель механізму організаційно-господарського впливу держави на відносини в сфері промислового виробництва.

Предметом дослідження є зміст нормативно-правового забезпечення моделі галузевого механізму організаційно-господарського впливу держави на відносини в сфері промислового виробництва.

Методи дослідження. У процесі дослідження використаний комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Так, порівняльно-правовий метод використано для порівняння забезпечення діяльності суб'єктів організаційно-господарських повноважень у різних галузях національної економіки; системно-функціональний – при дослідженні механізму здійснення організаційно-господарського впливу; формально-юридичний – при аналізі чинного законодавства; логічний – при розробці рекомендацій щодо вдосконалення господарсько-правового інструментарію щодо забезпечення діяльності суб'єктів організаційно-господарських повноважень.

Теоретичну основу дослідження склали роботи вітчизняних вчених-господарників, таких як: А.Г. Бобкова, О.М. Вінник, О.П. Віхров, В.В. Добровольська, Д.В. Задихайло, О.Р. Зельдіна, Г.Л. Знаменський, І.М. Кравець, В.К. Мамутов, В.М. Пашков, О.П. Подцерковний, В.А. Устименко, О.В. Шаповалова, В.С. Щербина та ін.

Емпіричну базу дослідження склали нормативно-правові акти України, методичні документи органів держави та статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів Дисертаційна робота є першим в Україні комплексним дослідженням узагальненої моделі галузевого механізму організаційно-господарського впливу на відносини в сфері промислового виробництва.

У результаті проведеного дослідження дисертантом отримані та виносяться на захист положення та висновки, які мають наукову новизну.

Уперше:

1. Визначено, що галузевий (секторальний) правовий механізм організаційно-господарського впливу на відносини сфери господарювання є обов'язковим і визначальним комплексним інструментом реалізації державою власної структурно-галузевої політики, що формується залежно від оцінки сучасної та очікуваної конкурентоспроможності такої галузі і включає в себе визначені державою програмні алгоритми галузевого розвитку, створення політично відповідальних адресних суб'єктів організаційно-господарських повноважень з адекватним компетенційним навантаженням та законодавчо встановленого кола необхідних та достатніх господарсько-правових засобів державного регулювання для реалізації програмних показників.

Склад та порядок компонування правових засобів механізму галузевого (секторального) організаційно-господарського впливу визначається варіативно, залежно від особливостей реалізації завдань галузевого розвитку, однак сам галузевий механізм в його основних елементах має стати обов'язковою складовою сучасного правового господарського порядку.

2. Обґрунтовано, що обов'язковий склад елементів правового механізму галузевого організаційно-господарського впливу на сферу господарювання має включати в себе: 1) сформовану галузеву економічну політику держави, що отримала власне юридичне закріплення; 2) розроблену та прийняту у відповідному порядку Державну програму галузевого розвитку національної економіки; 3) розроблений та прийнятий базовий, змістовно підпорядкований Господарському кодексу України Закон України, що вносить як правові засади господарювання

в галузі, та і зокрема правовий механізм організаційно-господарського впливу держави на відповідну господарську діяльність; 4) створення та забезпечення функціонування політично відповідального за реалізацію відповідних програмних положень органу державної виконавчої влади – суб'єкта організаційно-господарських повноважень зі спеціальним компетенційним навантаженням; 5) визначення, законодавчого закріплення та імплементації в інструментальну складову правового механізму кола відповідних засобів організаційно-господарського впливу на галузеву сферу господарювання; 6) інтеграція названих елементів до цілісного галузевого правового механізму організаційно-господарського впливу з метою отримання синергетичного управлінського ефекту.

3. Встановлено, що галузевий механізм організаційно-господарського впливу задля забезпечення адресної конфігурації приватних та публічних інтересів усіх учасників господарських відносин додатково може включати в себе наступні факультативні елементи: 1) можливість або необхідність створення саморегулівної організації суб'єктів галузевого господарювання як самостійного але субсідіарного суб'єкта організаційно-господарських повноважень; 2) наявність чинних правових форм реалізації договірних відносин формату державно-приватного партнерства з метою реалізації важливих галузевих інвестиційно-інноваційних проектів; 3) реалізацію передбачених законодавством засобів та заходів державної підтримки галузевих суб'єктів господарювання, що не суперечать вимогам СОТ; 4) застосування передбачених законодавством спеціальних режимів галузевого господарювання; 5) реалізація передбачених законодавством рестрикційних засобів щодо допуску галузевих суб'єктів господарювання до господарської діяльності, так і щодо обсягу оборотоздатності відповідних товарів та послуг; 6) введення державної монополії у відповідній сфері галузевого господарювання.

4. Сформовано комплекс змістовних вимог до формування спеціальних Законів України щодо реалізації галузевої господарсько-правової політики держави у відповідній галузі або сегменті національної економіки, зокрема: 1) змістовна підпорядкованість Основному Закону та Господарському кодексу України; 2) визначення особливостей галузевого господарювання як предмету регулювання; 3) визначення основних завдань галузевої економічної політики держави та відповідно – спрямованості правового регулювання на стимулювання, підтримку, моніторинг або обмеження господарської діяльності; 4) здійснення чіткого розподілу змісту законодавчого регулювання на блоки господарсько-виробничих та організаційно-господарських відносин; 5)

повна фіксація функцій, завдань та повноважень суб'єкта організаційно-господарських повноважень – органу державної виконавчої влади; 6) визначення місця та функціонального навантаження присутності в галузі державного сектору природних монополій, іноземного капіталу; 7) визначення правових форм державної підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності в галузі, експорту товарів та капіталу; 8) фіксація правового положення суб'єктів галузевої ринкової інфраструктури; 9) особливості функціонування галузі в умовах введення екстраординарних правових режимів; 10) правові передумови створення, організаційна форма та порядок функціонування галузевої саморегулювальної організації.

5. Запропоновано доповнити зміст Господарського кодексу України окремим розділом «Організаційно-господарські відносини» та визначити в ньому основні засади правового забезпечення організаційно-господарського впливу по зазначеним напрямам реалізації економічної політики держави.

Удосконалено:

1. Положення про необхідність формувати компетенцію суб'єкта організаційно-господарських повноважень – органу державного виконавчої влади у спеціальному галузевому законі України, з урахуванням вимог ст.19 Конституції України, комплексно визначаючи його функції, завдання, юридичні підстави здійснення власної господарської компетенції, фіксації кола засобів організаційно-господарського впливу, яким кореспондують відповідні повноваження та процесуальна форма їх застосування. Запровадження такого комплексно-деталізованого підходу в сфері законодавчої техніки нормотворення дозволила б значно підвищити законність та ефективність реалізації відповідних організаційно-господарських відносин.

2. Положення про державно-приватне партнерство як правову форму та засіб реалізації потужних, публічно-значимих інноваційно-інвестиційних проектів, використання державою високого рівня економічної концентрації окремих господарських організацій з метою досягнення мультиплікаційних ефектів від активізації господарської активності в масштабі усєї галузі. Для цього необхідною передумовою має стати розробка як універсальних, так і спеціальних умов такого партнерства в новому модернізованому Законі України «Про публічно-приватне партнерство в сфері господарювання».

Набуло подальшого розвитку:

1. Пропозиції щодо господарсько-правового забезпечення реалізації промислової політики з урахуванням структурного розподілу національної економіки на сегменти, з точки зору їх перспективної

конкурентоспроможності, зокрема, на неконкурентоспроможні з проблемною перспективою формування конкурентних переваг, на конкурентоспроможні без державної підтримки, на перспективно конкурентоспроможні за умови державної підтримки, а також такі, що забезпечують інтереси національної безпеки з метою формування моделей галузевої економічної політики відповідного спрямування. Відтак запропоновано юридично закріпити таке спрямування як мету правового регулювання у визначених сегментах господарських відносин, а також сфокусувати навколо цього комплекс відповідних господарсько-правових засобів;

2. Положення про необхідність в кожній суспільно-значимій галузі (секторі) національної економіки утворити відповідний суб'єкт організаційно-господарських повноважень, в першу чергу – орган державної виконавчої влади. Субсідіарна система організаційно-господарського забезпечення галузевого господарювання може передбачати додатково створення інших таких суб'єктів якими можуть бути державна холдингова компанія, саморегулівна організація суб'єктів господарювання, і навіть об'єднання підприємств (Укроборонпром). Наявність політично відповідального суб'єкта організаційно-господарських повноважень створює системний правовий механізм впливу держави на сферу господарювання об'єднуючи управління. Проблема запобігання бюрократизації та корупції не може вирішуватись шляхом відказу від здійснення керуючого впливу держави на сферу господарювання, реалізації суверенної волі держави щодо власної економічної політики застосування важелів впливу на розвиток відносин господарювання та політичної відповідальності за наслідки державного менеджменту.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені в ході дослідження наукові положення і пропозиції можуть бути використані в нормотворчій діяльності держави в процесі удосконалення господарського законодавства, а також при удосконаленні методологічних засад формування програмних документів держави, присвячених забезпеченню організаційно-господарського впливу на відносини в сфері промислового виробництва, а також в навчально-методичній роботі, при підготовці наукових і навчальних видань, підручників, навчальних програм курсу «Господарське право України» тощо.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційної роботи обговорювались і були схвалені на засіданнях кафедри господарського права Національного юридичного університету імені

Ярослава Мудрого. Ключові положення дисертаційного дослідження були представлені автором на всеукраїнських конференціях та засіданнях «круглих столів», як-то: «Актуальні напрями правового забезпечення інноваційної та інвестиційної політики в Україні» (м. Харків, 14 листопада 2014 р.), «Юридична осінь 2014 року» (м. Харків, 14 листопада 2014 р.), «Господарсько-правова політика в умовах загрози державному суверенітету України» (м. Полтава, 9 грудня 2014 р.), «Актуальні питання цивільного та господарського права» (м. Полтава, 24 грудня 2015 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць, з яких п'ять статей у фахових наукових виданнях перелік яких затверджено ВАК України, одна у зарубіжному науковому виданні та чотири тези наукових доповідей на конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, 2-х розділів, які включають 8 підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 213 сторінок, з них сторінки основного тексту – 193 сторінок. Загальна кількість використаних джерел – 183 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність проведеного дослідження, стан його наукової розробленості, предмет, об'єкт, мета та завдання; викладені методологічна і теоретична основи роботи, положення, що характеризують її наукову новизну; розкривається теоретичне і практичне значення роботи.

Розділ 1. «Організаційно-господарський механізм державного впливу на сферу господарювання» складається з трьох підрозділів:

У підрозділі 1.1. «Правова та функціональна природа організаційно-господарських відносин» здійснено загальний огляд концепції організаційно-господарських відносин. Крім іншого, обґрунтовано, що необхідно розрізняти юридичні та фактичні підстави виникнення організаційно-господарських повноважень: юридичними підставами можуть бути: акт законодавства, відповідно до якого створюються або наділяються відповідними повноваженнями певні суб'єкти – органи господарського керівництва у вигляді міністерств, відомств, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування; установчі документи господарських організацій, у тому числі у вигляді господарських об'єднань; фактичними підставами є: права власності, або корпоративні права, що забезпечують низку повноважень, у тому числі організаційного характеру; відносини контролю та підпорядкування щодо контролю органів управління або володіння більшістю голосів на загальних зборах; делегування організаційно-

управлінських повноважень на підставі акта законодавства для сфери державної та комунальної власності або на підставі договору з будь-якими суб'єктами. Однак, основною ознакою організаційно-господарських повноважень є наявність господарської компетенції у суб'єктів організаційно-господарських повноважень.

Між тим, організаційно-господарські повноваження органів державної влади базуються на її суверенних правах, а організаційно-господарські повноваження холдингових компаній ґрунтуються на корпоративних правах, що містять компонент управління. Тобто, організаційно-господарські правовідносини поділяються на відносини: 1) між органами державної влади та/або місцевого самоврядування, що наділені господарською компетенцією щодо конкретних суб'єктів господарювання та відповідними суб'єктами господарювання; 2) що виникають в господарських об'єднаннях між суб'єктами господарювання, коли один з господарюючих суб'єктів наділений господарською компетенцією щодо інших учасників об'єднання; 3) що виникають в об'єднаннях холдингового типу між холдинговою компанією з відповідною господарською компетенцією та дочірніми (корпоративними) підприємствами.

У підрозділі 1.2. «Механізм організаційно-господарського впливу на сферу господарювання» досліджено правову природу механізму організаційно-господарського впливу при здійсненні господарської діяльності. Ринкова економіка не спроможна забезпечити всі економічні та соціальні процеси в інтересах суспільства. Вона не забезпечує справедливого розподілу доходів, не гарантує права на працю, не націлює на охорону навколишнього середовища й не підтримує незахищені верстви населення. Держава, виконуючи свої функції, втручається в економічні процеси. В сучасних умовах під державний вплив підпадають всі сторони суспільного життя, серед них і господарська діяльність.

Проаналізувавши механізми регулюючого впливу суб'єктів організаційно-господарських повноважень, можна дійти висновку, що – це діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування інших суб'єктів організаційно-господарських повноважень, в межах напрямків економічної політики держави, яка виявляється у цілеспрямованому, організуючому впливі на неї, здійснювану з метою підтримки та розвитку господарської діяльності для досягнення певних соціально-економічних результатів. Правовий механізм реалізації відносин організаційно-господарського впливу на сферу господарювання передбачає певну систему об'єднаних між собою спільним функціональним призначенням правових засобів – інструментів. Серед них слід назвати: об'єкт впливу,

якісні властивості сегменту сфери господарювання та відповідний суб'єктний склад учасників; суб'єкти організаційно-господарських повноважень з відповідно розбудованим компетенційним навантаженням; правові засоби організаційно-господарського впливу, їх комплекси та особливості застосування, включаючи спеціальні режими господарювання; наявне державне програмування розвитку відповідного сегменту сфери господарювання та фіксація цілей державного регулювання та меж застосування його засобів.

У підрозділі 1.3. «Організаційно-господарське забезпечення реалізації промислової політики держави» проаналізовані основні теоретичні підходи щодо організаційно-господарського забезпечення реалізації промислової політики, як комплекс заходів державного впливу на розподіл ресурсів суспільства з метою удосконалення структури національної економіки, підтримки конкурентоспроможності окремих галузей і підприємств та економіки в цілому на світових ринках, коригування негативних наслідків дії механізму ринку. В цьому контексті, державна промислова політика - цілісна система заходів, інвестиційно-структурних перетворень, що підкріплюються відповідними механізмами реалізації (стимулювання, регулювання та контролю через відповідні інститути держави та ринку), спрямованими на розв'язання стратегічних і тактичних завдань розвитку реального сектора: зростання виробництва, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та окремих галузей. Об'єктом промислової політики виступає весь індустріальний комплекс країни як єдиний організм. Цілями промислової політики є: 1) підтримка галузей індустрії, які забезпечують майбутнє економічне зростання; 2) модернізація традиційних галузей; 3) досягнення соціальної прийнятності економічних процесів у депресивних, неперспективних галузях.

З'ясовано, що під механізмом реалізації промислової політики держави слід розуміти сукупність засобів та методів впливу на функціонування та розвиток суб'єктів промислового господарювання з метою досягнення цілей суспільно-прийнятних цілей. Основними складовими відповідного механізму є законодавчо-правовий, організаційний, економічний, соціальний та інші складові, які взаємодіють між собою з метою досягнення цілей економічної політики в промисловості. На етапі формулювання цілей слід виходити із цінностей, які декларуються в суспільстві в результаті чого і виникають стратегічні пріоритети промислової політики. Виходячи з цілей, розробляється сукупність конкретних завдань і заходів організаційно-господарського характеру. У зв'язку з чим виникає проблема адекватності механізму

організаційно-господарського впливу, адже залишаючи простір для свободи комерційного господарювання функціонування такого механізму має відбуватися у повній відповідальності між повноваженнями господарської компетенції суб'єктів організаційно-господарських повноважень та засобами впливу, що є необхідними для реалізації цілей визначених промисловою політикою держави.

Розділ 2. «Галузеві особливості організаційно-господарських механізмів впливу на сферу промислового виробництва» складається з п'ятьох підрозділів:

У підрозділі 2.1. «Механізм організаційно-господарського впливу в сфері суднобудування» розглянуто механізм організаційно-господарського впливу в окремій галузі національної економіки, зокрема, суднобудуванні. Зазначено, що протягом останніх двадцяти років в даній галузі накопичено досвід широкої приватизації активів, створення спеціальних економічних зон, запровадження спеціального режиму господарювання, зміст якого періодично коригувався. Однак, констатовано, що галузь не отримала окремого спеціального органу публічної виконавчої влади – суб'єкта організаційно-господарських повноважень, політично відповідального за її розвиток. Не створено в галузі внаслідок приватизаційних процесів також і впливової форми господарського об'єднання підприємств, що могла б репрезентувати проблеми розвитку галузі на загальнодержавний рівень. Встановлено, що концептуальні положення національної стратегії забезпечення конкурентоспроможності суднобудівної промисловості є невід'ємною складовою промислової політики держави. Однак, законодавчим втіленням промислової політики повинне стати прогнозне та програмне забезпечення, яке мусить мати ієрархічний характер і складатися з галузевої програми економічного розвитку суднобудування як генерального нормативно-правового акту, який визначає основні напрями та цілі стимулювання галузі взагалі, і так званих підгалузевих програм розвитку окремих видів виробництва, які б ураховували їх особливості та закріплювали найбільш оптимальні механізми стимулювання.

В цьому контексті необхідно зауважити, що серед напрямів, які безпосередньо пов'язані зі створенням конкурентних можливостей суднобудівної промисловості, можна відокремити: вдосконалення структури промислового виробництва, передусім за рахунок нарощування виробництва високотехнологічної продукції поглибленої переробки, модернізації виробництва, стимулювання інноваційного розвитку та енергозбереження.

У підрозділі 2.2. «Механізм організаційно-господарського впливу в

сфері літакобудування» акцентовано увагу на механізмі організаційно-господарського впливу у літакобудуванні. Зазначено, що особливістю вітчизняного літакобудування є його переважна приналежність до державного сектору економіки за виключенням виробництва двигунів, а також традиційна коопераційна залежність від підприємств країни-агресора, що поступово долається, наявність потенційно значного експортного потенціалу за умови державної підтримки та потенціалу реновації літаків, українського виробництва що експлуатуються за кордоном.

Основною ланкою організаційно-господарського забезпечення розвитку сектору є створене господарське об'єднання підприємств – корпорація «Українська літакобудівна компанія». До ефективних засобів організаційно-господарського впливу слід віднести наявність системного програмування розвитку галузі, а також прийняття Закону України «Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту», яким передбачено цілу систему відповідних організаційно-господарських засобів, що мають бути терміново реалізовані також і в сфері літакобудування. Зазначено, однак, що діяльність експортно-кредитного агентства має бути адаптованою до специфіки експорту літаків, зокрема до створення системи реалізації побудованої на впровадженні фінансового лізингу.

Підкреслено позитивне значення зняття заборони для вітчизняних державних літакобудівних підприємств створювати господарські товариства з іноземними інвесторами, що має стати правовою формою для трансферу в Україну сучасних літакобудівних технологій. В роботі запропоновано спростити умови інвестування за кордон активів, для створення за кордоном за участю України спільних літакобудівних та літакоремонтних підприємств.

У підрозділі 2.3. «Механізм організаційно-господарського впливу в сфері оборонно-промислового комплексу» проведено аналіз механізму організаційно-господарського впливу оборонно-промислового комплексу (далі – ОПК), і в першу чергу засобів регулюючого впливу держави в ОПК. З метою досягнення визначених стратегічних цілей передбачених Воєнною Доктриною України, щодо розвитку ОПК, до механізмів організаційно-господарського впливу органів державної влади слід віднести: визначення ОПК як окремого комплексу національної економіки, основу якого складають державні підприємства об'єднані у корпорацію «Укроборонпром» діяльність яких спрямована на забезпечення публічного інтересу першочергового значення –

забезпечення національної безпеки. Особливістю організаційно-господарського забезпечення діяльності підприємств ОПК є також відсутність спеціального, політично відповідального суб'єкта організаційно-господарських повноважень у вигляді міністерства прямо, або опосередковано підпорядкованого Кабінету Міністрів України. Функцію такого суб'єкта виконує державна корпорація «Укроборонпром», що за своєю правовою природою не може бути суб'єктом публічної влади. Відтак, на державному рівні має бути створена чітка організаційно-господарська вертикаль управління оборонопромисловим комплексом країни. Поставлено питання про визначення правових засад конвергенції підприємств державного сектору ОПК з підприємствами недержавного сектору в аспекті реалізації спільних інвестиційних проєктів, особливо із залученням іноземних технологій. Запропоновано розширити перелік виключень із загальної заборони Декрету КМУ створювати господарські товариства за участю державних підприємств на сферу усього ОПК, а не тільки його літакобудівного компоненту.

До позитивних аспектів організаційно-господарського забезпечення діяльності ОПК віднесено потужне програмне забезпечення розвитку сектору та використання державного замовлення як ключового засобу державного регулювання. В той же час зазначається необхідність більш чіткої правової регламентації системи державного регулювання експорту відповідної продукції та перспективного процесу інвестування з України у створення спільних підприємств ОПК за кордоном.

У підрозділі 2.4. «Механізм організаційно-господарського впливу в сфері металургійного виробництва» проаналізовано механізм організаційно-господарського впливу в сфері металургійного виробництва. В роботі констатовано, що сучасний гірничо-металургійний комплекс України представлений цілою низкою потужних недержавних холдингів, що об'єднують усю або значну частину технологічного ланцюга металургійного виробництва. Господарська діяльність металургійного бізнесу в Україні ґрунтується на низці конкурентних переваг, що забезпечує його конкурентоздатність. Зазначено, що ця потужна галузь також не отримала спеціального органу предметного державного управління – суб'єкта організаційно-господарських повноважень, також як і державного програмування розвитку металургійного комплексу в країні.

До особливих об'єктів організаційно-господарського впливу в галузі віднесено: необхідність унеможливлення проявів трансфертного ціноутворення між підприємствами холдингів; створення офшорних

підприємств для отримання прибутку від реалізації металургійної продукції, виробленої в Україні, за кордоном; нагальна потреба в суттєвій модернізації змісту Закону України «Про холдингові компанії в Україні»; запровадження механізму державно-приватного партнерства між державою та металургійними холдингами, предметом яких має стати реалізація підприємствами інноваційних проектів технічного переозброєння основних фондів галузі. Запропоновано модернізувати зміст Закону України «Про державно-приватне партнерство» з метою його наближення до сфери проектного інноваційного інвестування загальнодержавного значення.

У підрозділі 2.5. «Законодавча систематизація господарсько-правових засобів забезпечення свободи господарювання» акцентована увага на необхідності модернізації господарського законодавства.

В цьому сенсі необхідно визнати доречними пропозиції щодо господарсько-правового забезпечення реалізації промислової політики з урахуванням структурного розподілу національної економіки на сегменти, з точки зору їх перспективної конкурентоспроможності, зокрема, на неконкурентоспроможні з проблемною перспективою формування конкурентних переваг, на конкурентоспроможні без державної підтримки, на перспективно конкурентоспроможні за умови державної підтримки, а також такі, що забезпечують інтереси національної безпеки з метою формування моделей галузевої економічної політики відповідного спрямування. Відтак запропоновано юридично закріпити таке спрямування як мету правового регулювання у визначених сегментах господарських відносин, а також сфокусувати навколо цього комплекс відповідних господарсько-правових засобів. Галузевий механізм організаційно-господарського впливу задля забезпечення адресної конфігурації приватних та публічних інтересів усіх учасників господарських відносин додатково може включати в себе наступні факультативні елементи: створення саморегульованої організації суб'єктів галузевого господарювання як самостійного але субсідіарного суб'єкта організаційно-господарських повноважень; реалізації договірних відносин формату державно-приватного партнерства з метою реалізації важливих галузевих інвестиційно-інноваційних проектів; реалізацію передбачених законодавством засобів та заходів державної підтримки галузевих суб'єктів господарювання; що не суперечать вимогам СОТ; застосування передбачених законодавством спеціальних режимів галузевого господарювання; реалізація рестрикційних засобів щодо допуску галузевих суб'єктів господарювання до господарської діяльності, так і щодо обсягу оборотоздатності відповідних товарів та послуг;

введення державної монополії у відповідній сфері галузевого господарювання.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні запропоновано вирішення наукового завдання, що виявляється в з'ясуванні шляхів забезпечення свободи комерційного господарювання за допомогою системного господарсько-правового регулювання.

За результатами проведеного дослідження викладені важливіші наукові результати, зокрема:

1. Організаційно-господарські повноваження органів державної влади базуються на її суверенних правах, а організаційно-господарські повноваження холдингових компаній ґрунтуються на корпоративних правах, що містять компонент управління, а повноваження господарських об'єднань підприємств на розподілі договірних зобов'язань.

2. Аналіз сутності та специфіки організаційно-господарських повноважень дозволяє виділити наступні концепції природи організаційно-господарських відносин: 1) особливий вид організаційно-управлінських відносин; 2) організаційно-господарські зобов'язання; 3) особливі правовідносини, які поєднують у собі майнові та управлінські повноваження їх учасників; 4) організаційно-майнові господарські правовідносини.

3. Проаналізувавши механізми регулюючого впливу суб'єктів організаційно-господарських повноважень, можна дійти висновку, що – це діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування інших суб'єктів організаційно-господарських повноважень, в межах напрямків економічної політики держави, яка виявляється у цілеспрямованому, організуючому впливі на неї, здійснювану з метою підтримки та розвитку господарської діяльності для досягнення певних соціально-економічних результатів.

4. Промислова галузева політика держави у тій чи іншій сфері виробництва відображується і закріплюється у державній програмі розвитку галузі, яка в свою чергу реалізується шляхом застосування господарсько-правових засобів регулювання з метою досягнення економічних і соціальних цілей цієї політики. Цілями застосування господарсько-правових засобів впливу на економічні відносини слід визнати фактичну врегульованість суспільних відносин, адекватну встановленому режиму правового регулювання. Але за своїми змістовними ознаками мета такого регулювання визначається досягненням певних якісних і кількісних економічних показників, які

демонструють різні галузі виробництва.

5. Слід відзначити, що в проблема сутності реалізації промислової політики держави пов'язана з проблемою неспроможності ринку і необхідністю державного втручання в економічні процеси. Проведений аналіз підкреслює значущість вибору такої моделі промислової політики, яка б була адекватною наявному рівню соціально-економічного розвитку країни. В основі такої політики має бути наукове визначення змісту стратегічних напрямів (пріоритетів) розвитку національної економіки, методів і засобів реалізації розроблених державою цілей та завдань. Механізм промислової політики держави при цьому має відповідати потребам реалізації суспільних інтересів.

6. Серед напрямів, які безпосередньо пов'язані зі створенням конкурентних можливостей суднобудівної промисловості, можна відокремити: 1) вдосконалення структури промислового виробництва, передусім за рахунок нарощування виробництва високотехнологічної продукції поглибленої переробки, модернізації виробництва, стимулювання інноваційного розвитку та енергозбереження.; 2) розвиток галузевих механізмів державного регулювання; 3) запровадження кластерної методології організаційно-господарського впливу.

7. Метою державного впливу в сфері суднобудування є актуалізація: 1) забезпечення конкурентоздатності продукції; 2) підвищення експортного потенціалу; 3) забезпечення економічної безпеки оборонно-промислового комплексу.

8. Необхідно зауважити, що на сьогодні суднобудівна галузь не отримала окремого спеціального органу публічної виконавчої влади – суб'єкта організаційно-господарських повноважень, політично відповідального за її розвиток. Не створено в галузі внаслідок приватизаційних процесів також і впливової форми господарського об'єднання підприємств, що могла б репрезентувати проблеми розвитку галузі на загальнодержавний рівень.

Зазначене потребує в рамках адміністративної реформи, крім створення суб'єкта організаційно-господарських повноважень відповідального за розвиток суднобудування, передбачити необхідність стимулювання створення, в рамках державно-приватного партнерства, господарського об'єднання суб'єктів приватного права суднобудівної промисловості.

9. Особливістю вітчизняного літакобудування є його переважна приналежність до державного сектору економіки за виключенням виробництва двигунів, а також традиційна коопераційна залежність від підприємств країни-агресора, що поступово долається, наявність

потенційно значного експортного потенціалу за умови державної підтримки та потенціалу реновації літаків, українського виробництва що експлуатуються за кордоном.

10. Запропоновано, доповнити Закон України «Про розвиток літакобудівної промисловості» пропозицією щодо спрощення умов інвестування за кордон активів, для створення за кордоном за участю України спільних літакобудівних та літакоремонтних підприємств.

11. До механізмів організаційно-господарського впливу органів державної влади слід віднести: визначення ОПК як окремого комплексу національної економіки, основу якого складають державні підприємства об'єднані у корпорацію «Укроборонпром» діяльність яких спрямована на забезпечення публічного інтересу першочергового значення – забезпечення національної безпеки. Особливістю організаційно-господарського забезпечення діяльності підприємств ОПК є також відсутність спеціального, політично відповідального суб'єкта організаційно-господарських повноважень у вигляді міністерства прямо, або опосередковано підпорядкованого Кабінету Міністрів України. Функцію такого суб'єкта виконує державна корпорація «Укроборонпром», що за своєю правовою природою не може бути суб'єктом публічної влади. Відтак, на державному рівні має бути створена чітка організаційно-господарська вертикаль управління оборонпромисловим комплексом країни. Таким чином, актуалізовано необхідність визначення правових засад конвергенції підприємств державного сектору ОПК з підприємствами недержавного сектору в аспекті реалізації спільних інвестиційних проектів, особливо із залученням іноземних технологій. Для цього необхідно, розширити перелік виключень із загальної заборони Декрету КМУ створювати господарські товариства за участю державних підприємств на сферу усього ОПК, а не тільки його літакобудівного компоненту.

12. До особливих об'єктів організаційно-господарського впливу в металургійній галузі віднесено: необхідність унеможливлення проявів трансфертного ціноутворення між підприємствами холдингів; створення офшорних підприємств для отримання прибутку від реалізації металургійної продукції, виробленої в Україні, за кордоном; нагальна потреба в суттєвій модернізації змісту Закону України «Про холдингові компанії в Україні»; запровадження механізму державно-приватного партнерства між державою та металургійними холдингами, предметом яких має стати реалізація підприємствами інноваційних проектів технічного переозброєння основних фондів галузі. Також підлягає модернізації зміст Закону України «Про державно-приватне партнерство»

з метою його наближення до сфери проектного інноваційного інвестування загальнодержавного значення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у фахових виданнях з юридичних наук:

1. Череповський Є.В. Організаційно-господарський механізм державного впливу на сферу господарювання / Є.В. Череповський // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Економічна теорія та право. – Харків: Право, 2014, № 1 (16). – С.224-232.

2. Череповський Є.В. Правова та функціональна природа організаційно-господарських відносин / Є.В. Череповський // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Економічна теорія та право. – Харків: Право, 2014, № 2 (17). – С.235-245.

3. Череповський Є.В. Організаційно-господарське забезпечення реалізації промислової політики держави / Є.В. Череповський // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Економічна теорія та право. – Харків: Право, 2014, № 3 (18). – С.218-228.

4. Череповський Є.В. Організаційно-господарський механізм державної підтримки промислових підприємств /Є.В. Череповський // Юрист України: наук.-практ. журн. – Х.: Право, 2014. - №4 (29). – С. 74-82.

5. Череповський Є.В. Організаційно-господарський механізм державної підтримки промислових підприємств / Є.В. Череповський // Економічна теорія та право. – Харків:Право, 2015, № 1 (20). – С.246-256.

Публікація в іноземному виданні з юридичних наук, включеному до міжнародної наукометричної бази:

1. Череповский Е.В. Механизм организационно-хозяйственного воздействия на отношения в сфере предпринимательства / Е.В. Череповский // Экономика и право Казахстана – журнал-дайджест. – 2015. - № 04 (484). – С. 41-46.

Тези доповідей:

1. Череповський Є.В. Правове забезпечення реалізації галузевої промислової політики держави /Є.В. Череповський // Актуальні напрями правового забезпечення інноваційної та інвестиційної політики в Україні. –Харків: Право, 2014. – С.190-192.

2. Череповський Є.В. Організаційно-господарські повноваження у сфері господарювання / Є.В. Череповський // Юридична осінь 2014 року.

– Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2014. – С.213-216.

3. Череповський Є.В. Організаційно-господарське забезпечення реалізації економічної політики держави / Є.В. Череповський // Господарсько-правова політика в умовах загрози державному суверенітету України. – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2015. – С.72-74.

4. Череповський Є.В. Господарсько-правове забезпечення промислової політики держави / Є.В. Череповський // Актуальні питання цивільного та господарського права. – Полтава: Фірма «Техсервіс», 2015.- С.79-80.

АНОТАЦІЯ

Череповський Є.В. Галузеві механізми організаційно-господарського впливу на відносини в сфері промислового виробництва. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2017.

Дисертація є самостійним і завершеним науковим дослідженням, містить нові теоретично обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують наукове завдання, що полягає у формуванні теоретичної моделі галузевого механізму організаційно-господарського впливу на відносини в сфері промислового виробництва.

Дисертацію присвячено подальшій розробці системи організаційно-господарських правовідносин з визначенням сутнісних складових моделі галузевого механізму організаційно-господарського впливу на відносини в сфері промислового виробництва.

У роботі обґрунтовано, що галузевий механізм організаційно-господарського впливу на сферу господарювання є визначальним комплексним інструментом реалізації державою власної структурно-галузевої політики.

Автором встановлено обов'язковий склад господарсько-правових засобів такого механізму, що включає в себе: 1) сформовану галузеву економічну політику держави; 2) державну програму галузевого розвитку; 3) предметний галузевий господарсько-правовий нормативний акт, спрямований на досягнення публічних, економічних інтересів; 4) спеціального суб'єкта організаційно-господарських повноважень; 5) напрацювання комплексу ефективних господарсько-правових засобів організаційного впливу; 6) комплексну інтеграцію названих елементів в

цілісний галузевий механізм організаційно-господарського впливу.

У роботі запропоновано також низку факультативних господарсько-правових засобів організаційно-господарського впливу.

Ключові слова: організаційно-господарські відносини, суб'єкт організаційно-господарських повноважень, структурно-галузева політика держави, механізм організаційно-господарського впливу, організаційно-господарські засоби.

АННОТАЦІЯ

Череповский Е.В. Отраслевые механизмы организационно-хозяйственного воздействия на отношения в сфере промышленного производства. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 - хозяйственное право; хозяйственно-процессуальное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2017.

Диссертация является самостоятельным и завершенным научным исследованием, содержит новые теоретически обоснованные результаты, которые в совокупности решают научную задачу, заключающуюся в разработке теоретической модели отраслевого механизма организационно-хозяйственного воздействия на отношения в сфере промышленного хозяйствования.

Диссертация посвящена дальнейшей разработке системы организационно-хозяйственных правоотношений с определением существенных составляющих модели отраслевого механизма организационно-хозяйственного воздействия на сферу промышленного производства.

В работе обосновано положение о том, что отраслевой механизм организационно-хозяйственного воздействия на сферу промышленного производства является определяющим комплексным инструментом реализации государством собственной структурно-отраслевой политики. Автором установлен обязательный состав хозяйственно-правовых средств такого механизма состоящий из: 1) сформированной государственной структурно-отраслевой политики; 2) государственной программы отраслевого развития; 3) предметного отраслевого хозяйственно-правового нормативного акта направленного на реализацию публичных экономических интересов; 4) специального субъекта организационно-хозяйственных отношений; 5) комплекса эффективных хозяйственно-правовых средств организационного

воздействия; 6) комплексная интеграция названных элементов в целостный отраслевой механизм организационно-хозяйственного воздействия.

В диссертации определены факультативные элементы отраслевого механизма к которым отнесены: 1) создание саморегулирующейся организации субъектов отраслевого хозяйствования как субсидиарного субъекта организационно-хозяйственных полномочий; 2) реализация договорных отношений формата государственно-частного партнерства с целью реализации важнейших отраслевых инвестиционно-инновационных проектов; 3) реализация мер государственной поддержки отраслевых субъектов хозяйствования, которые не противоречат требованиям ВТО; 4) применения специальных режимов хозяйствования; 5) реализация ограничительных мер и средств касательного допуска отраслевых субъектов хозяйствования к хозяйственной деятельности, а также – объема оборотоспособности соответствующих товаров и услуг; 6) введение государственной монополии в определенной отраслевой сфере хозяйствования.

Диссертация также содержит разработанный комплекс требований к формированию текста специальных нормативно-правовых актов, реализующих положения хозяйственно-правовой политики государства в соответствующей отрасли или сегменте национальной экономики.

Предложено расширить содержание Хозяйственного кодекса Украины включив в него отдельный раздел «Организационно-хозяйственные отношения» и сформировать в нем основы правового обеспечения организационно-хозяйственного воздействия по определенным направлениям реализации экономической политики государства.

Ключевые слова: организационно-хозяйственные отношения, субъект организационно-хозяйственных полномочий, структурно-отраслевая политика государства, механизм организационно-хозяйственного воздействия, организационно-хозяйственные средства.

SUMMARY

Cherepovski E.V. Industry organizational mechanisms and economic impact on relations in the industrial production. - The manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Sciences in specialty 12.00.04 - economic law; economic and procedural law. - National Law University Yaroslav the Wise, the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2017.

The thesis is an independent research and complete, containing new theoretical results proved that together solve scientific challenges is to build a theoretical model of industry organization mechanism and economic impact on relations in the industrial production.

The thesis is devoted to further developing the organizational and economic relations with the definition of the essential components of the mechanism model of industry organization and economic impact on relations in the industrial production.

The paper substantiates the thesis that sectoral mechanisms of organizational and economic impact on the scope of management is defining a comprehensive tool for implementing the state's own structural and sectoral policies.

The author defines the basic structure of economic and legal means of such a mechanism, which includes: 1) the current sectoral economic policy; 2) state program of industry development; 3) substantive sectoral economic and legal regulation to achieve the public and economic interests; 4) special subject organizational and economic powers; 5) elaboration of an effective set of economic and legal means organizational impact; 6) comprehensive integration of these elements into a coherent sectoral mechanism of organizational and economic influence.

The paper presents a number of optional economic and legal means.

Key words: organizational and economic relations, an organizational and economic powers, structural and sectoral policies, institutional mechanisms and economic impact, organizational and economic means.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук,
доцент Давидюк О.М.

Підписано до друку 29.03.2017. Формат 60x90 1/16
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Умовн. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. арк.0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 683.

Друкарня
Національний юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77